

**This is an electronic reprint of the original article.
This reprint *may differ* from the original in pagination and typographic detail.**

Author(s): Helenius, Jutta

Title: Institutionaalinen moniäänisyys kuulustelukertomuksessa

Year: 2016

Version:

Please cite the original version:

Helenius, J. (2016). Institutionaalinen moniäänisyys kuulustelukertomuksessa. *Puhe ja kieli*, 36(4), 227-250. <http://journal.fi/pk/article/view/60269/21155>

All material supplied via JYX is protected by copyright and other intellectual property rights, and duplication or sale of all or part of any of the repository collections is not permitted, except that material may be duplicated by you for your research use or educational purposes in electronic or print form. You must obtain permission for any other use. Electronic or print copies may not be offered, whether for sale or otherwise to anyone who is not an authorised user.

INSTITUTIONAALINEN MONIÄÄNISYYS KUULUSTELUKERTOMUKSESSA

Jutta Helenius, Jyväskylän yliopisto

Artikkelissa tarkastellaan institutionaalista moniäänisyyttä poliisin kuulustelukertomuksissa, ja fokuksessa ovat erilaiset äänet, niiden tuottamisessa käytetyt kielelliset keinot, äänten keskinäiset suhteet ja äänten funktiot teksteissä. Kuulustelun kirjaavan poliisin valinnat vaikuttavat merkittävästi eri äänten esillepääsyyn sekä äänten väliin suhteisiin kuulustelukertomuksessa. Kansalaisen ääni tuotetaan kuulustelukertomuksissa aktiivin yksikön tai monikon 1. persoonan, erilaisten partikkeleiden, kieltomuotojen, deiktisten pronominiin sekä puhutun kielen mukaisten sananvalintojen avulla. Äänen representaatiotapa välittää kansalaisen diskurssista kansalaisen itsensä kaltaisena esitettyä ja monia tehtäviä toteuttavaa kuvaa. Poliisi- ja oikeusinstituutioiden äänet esitetään kuulustelukertomuksissa yleisimmin verbien passiivimuotojen avulla. Myös viittaukset lakiteksteihin, työkäytänteisiin ja kuulustelun kirjausohjeisiin representoivat kuulustelukertomuksessa poliisi- ja oikeusinstituution ääniä. Äänten representaatiotapa välittää institutionaalisesta diskurssista viralliseksi määriteltyä ja velvoitteita toteuttavaa kuvaa. Kuulustelukertomus on yhdistelmä erilaisia ääniä, jotka joskus limittyvät.

Avainsanat: intertekstuaalisuus, kuulustelukertomukset, moniäänisyys

1 JOHDANTO

Kuka tahansa kansalainen voi päätyä poliisin kuulusteltavaksi tilanteessa, jossa hänen epäillään joutuneen rikoksen uhriksi (asianomistaja), jossa hänen epäillään tehneen rikoksen (epäilty) tai jossa hän on todistanut epäiltyä rikosta (todistaja). Kuulustelusta täytetään Kuulustelupöytäkirja-lomake (Liite 1), jonka osaksi kirjataan henkilön kuulustelukertomus. Kuulustelukertomus on siten yhteiskunnallisesti merkittävä, esituskintaan ja syyteharkintaan kuuluva teksti. Kuulustelukertomus on myös yleinen teksti niin kansalaisten kuin tekstien lukumääränkin näkökul-

masta, mutta teksti ei välttämättä ole suurelle yleisölle tuttu.

Tarkastelen artikkelissa institutionaalista moniäänisyyttä kuulustelukertomuksissa. Ääni voidaan määritellä mm. joksikin, mitä tuodaan kieleen ja kielenkäyttöön referoimalla toista lähdettä eli toista tekstiä ja kielenkäyttötilannetta (Pietikäinen & Mäntynen, 2009, s. 122–123). Kielenkäytössä voi myös aktivoitua samanaikaisesti useita lähteitä, mitä nimitetään moniäänisyydeksi eli polyfoniaksi (mm. Pietikäinen & Mäntynen, 2009, s. 123). Pidän artikkelissa moniäänisyyttä yhtenä puheen, tekstin tai diskurssin eli kielenkäyttötapojen verkoston representaatiokeinona (näkökulmasta laajemmin esim. Pietikäinen & Mäntynen, 2009, s. 127; Roulet, 2011). Kuulustelukertomuksia tutkimalla moniäänisyyteen saadaan uudenlaista institutionaalista

näkökulmaa, koska kuulustelukertomuksia ei selvitysteni perusteella ole Suomessa tutkittu kielen ja tekstin näkökulmasta. Esitutinnan ja syyteharkinnan kannalta on mielekästä tarkastella, mitkä äänet tulevat representoiduiksi kuulustelukertomuksessa ja millaisia ovat eri äänten väliset suhteet.

Käsittelen artikkelissa seuraavia tutkimuskysymyksiä:

1. Millaisia ääniä kuulustelukertomuksessa on?
2. Mitä kielellisiä keinoja eri äänten representoimiseen käytetään?
3. Millaisia ovat eri äänten keskinäiset suhteet?
4. Mitä funktioita eri äänten representoinnilla on kuulustelukertomuksessa?

2 POLIISI- JA OIKEUSINSTITUUTION TEKSTIT

Kuulustelukertomus syntyy esitutkintaprosessissa eli rikoksen oikeudellisen selvittelyn ensimmäisessä vaiheessa (Valtonen, 2005, s. 141) pyrittäessä selvittämään, ”onko riittävä aiheutta syytteen nostamiseen epäilyllistä rikoksesta” (Käsikirja esitutkintapöytäkirjan laadinnasta, 2007, s. 1). Silloin poliisi kokoaa ja tallentaa todistusaineiston tulevaa syyteharkintaa ja oikeudenkäyntiä varten (Valtonen, 2005, s. 141), joten poliisi- ja oikeusintituution tehtävät sijoittuvat esitutinnan ja syyteharkinnan muodostamalle jatkumolle. Kuulustelukertomukset ovat keskeinen osa näyttöä tutkittaessa ns. massarikoksia (Poliisin 1 haastattelu, myöhemmin P1, haastatteluraportin s. 3), muun muassa varkauksia, petoksia ja näpistyksiä. Näyttö puolestaan palvelee syyteharkintaa.

Kontekstina oleva esitutkintaprosessi vaikuttaa tekstiin eri tavoin (ks. artikkelin analyysiosio). Tarkastelen kontekstia kulttuurisena ja sosiaalisena, tilanteisena sekä in-

tertektstuaalisena ilmiönä. Kulttuurisella ja sosiaalisella kontekstilla voidaan tarkoittaa yhteiskunnallista ja institutionaalista yhteisöä, jossa artikkelissani tarkasteltavat kuulustelukertomukset tuotetaan ja luetaan (Mäntynen, 2003, s. 29). Tilanteisessa kontekstissa on kysymys vuorovaikutuksen osapuolten rooleista, puheenaiheesta ja kielellisestä muodosta. Tekstin intertektstuaalinen konteksti kuvaa tekstien suhdetta aiempiin ja nykyisiin muihin teksteihin (Mäntynen, 2003, s. 29). Konteksti on tarpeen kuulustelukertomusten analyysissä moniäänisyyden näkökulmasta, koska eri äänten aktivoituminen tekstissä aktivoi myös eri konteksteja. Konteksti on ikään kuin analysoitavissa tekstistä esiin (esim. Eggins & Martin, 1997; Heikkinen, 1999; Karvonen, 1995; Saukkonen, 1984; Tiilikä, 2007, s. 18). Konteksteja analysoimalla voidaan tarkastella kuulustelukertomusten tuottamista, käyttöä ja poliisin tekemää tekstityötä, kuten tehtyjä valintoja (näistä P1, s. 3).

Kuulustelukertomuksen kirjaavalla poliisilla on merkittävä tehtävä kuulustelun toteutuksen sekä tekstin laadun näkökulmasta. Kuulustelija valitsee kuulustelustrategian ja -menetelmän ja kuulustelukertomuksen asiasisällön mahdollisine rikoksen tunnusmerkistöineen sekä muotoilee kuulusteltavan kertoman ymmärrettäväksi tekstiksi, josta käy ilmi rikoksesta epäillyn kanta syyllisyyteen. Kuulustelija hyväksyttää tekstin kuulusteltavalla ja kirjaa kuulusteltavan oikeuksien toteutumisen tekstiin. Kuulustelustrategian (mm. Hahn & Schicht, 1992) valitessaan kuulustelija ratkaisee esimerkiksi, minkätyypisiä kysymyksiä hän suosii tai missä suhteessa hän käyttää kysymyksiä tai antaa kuulusteltavan kertoa vapaasti (Karstinen, 1998, s. 111). Strategia vaikuttaa kuulustelumenetelmään ja kuulustelukertomukseen.

Kuulustelukertomus on kansalaiselle mahdollisuus saada dokumentoitua oma versionsa tapahtuneesta. Kuulustelukertomus muis-

tuttaakin muita yleisesti institutionaalisia tekstejä, joiden tehtävänä on kääntää yksilön kertomus sellaiseksi, että sitä voidaan arvioida instituutioiden tarpeista, tässä rikosepäilyn selvittämisestä ja syyteharkinnan toteuttamisesta, käsin ja muotomääräysten mukaisesti (Byrman, 2015, s. 15). Kuulustelukertomus kuitenkin poikkeaa osittain muista institutionaalisista teksteistä, kuten päätöksistä sekä opetusviraston teksteistä (näistä esim. Heikkinen, 2000; Tiililä, 2000, 2007). Tekstin konkreettinen laatimisprosessi voi näkyä esim. kuulustelun kulkuun liittyvissä merkinöissä, kuten esimerkki 1 havainnollistaa:

Merkitään: Kuulustelussa pidettiin tauko kello 12.10 avustajan poistuttua ja kuulustelua jatkettiin kello 12.15 (Tre, kk 1a), s. 3).

Myös puuttuvat sanat voivat olla merkki tekstin laatimisprosessista (esimerkki 2):

Autoni tavaratilasta löytyneistä – rekisterikilvistä vastaan, että ne ovat P. M:n entisestä Ford-merkkisestä autosta (Tre, kk 8c), s. 1).

Samat piirteet ovat tekstissä merkkejä poliisin työskentelystä, ja piirteet edustavat poliisi-instituution ääntä. Institutionaaliseen toimintaan viittaa myös se, että kuulustelun toteuttamisesta ja kuulustelukertomuksen kirjaamisesta on olemassa lainsäädäntöä ja ohjeistusta sekä kirjaamisessa käytettävä Kuulustelupöytäkirja-lomake (ks. Tiililä, 2007, s. 15, 155). Lisäksi institutionaalisessa tilanteessa osallistujilla on roolit: poliisi-instituutiota edustava kuulustelija ja yksittäinen kansalainen eli kuulusteltava. Institutionaaliseen tilanteeseen kuuluvat tehtäviin liittyvät rajoitukset ja puheen yhteys instituution toimintatapoihin ja kontekstiin. (Drew & Heritage, 1992; Heydon, 2005, s. 49.)

Kuulustelun institutionaalisuus konstruoidaan juuri osapuolten vuorovaikutuksessa,

vaikka kuulustelu onkin erittäin säännelty vuorovaikutustilanne. Poliisin institutionaalisen diskurssin tehtävänä on neuvottelu voimasuhteista kuulustelijan ja kuulusteltavan välillä sekä institutionaalisten, funktionaalisten vaatimusten täyttäminen. Kuulustelussa konstruoitavaa diskurssia säätää poliisi-instituutio, ja diskurssia suuntaavat kuulustelun osapuolet (Heydon, 2005, s. 4, 3, 116).

3 TUTKIMUSMENETELMÄT JA AINEISTO

Analysoin tekstiaineistoa lingvistisen tekstianalyysin avulla. Tarkastelen lisäksi kielen ja toiminnan välistä suhdetta ja sovellan Faircloughin (1992, s. 73; 1995, s. 98) esittelemää mallia, jossa on 1) tekstin taso, 2) diskursiivinen eli tekstin tuottamisen ja tulkitsemisen taso sekä 3) sosiaalinen taso, jolla tarkoitetaan kielenkäyttötilannetta laajemman sosiaalisen kontekstin osana. Artikkelissa sovellettavina ovat ensisijaisesti tekstin taso sekä diskursiivinen taso, mutta sosiaalinenkin taso on mukana. Tarkastelen institutionaaliseen diskurssiin kuuluvaa genreä eli tekstilajia, kuulustelukertomuksia. Lähestyn diskurssia vakiintuneena merkityksellistämisen tapana, kielenkäyttönä kontekstissaan, tekstiaineistona, merkityksuhteiden muodostamana järjestelmänä sekä kielenkäytön yksikkönä, joka on suurempi kuin lause (Brown & Yule, 1983, s. 1; Jaworski & Coupland, 2006, s. 3; Pietikäinen & Mäntynen, 2009, s. 24–25). Kuulustelukertomukset laaditaan institutionaalisessa tilanteessa, tietyissä osallistuja- tai toimijaroleissa. Toimijoiden roolit määräytyvät heidän institutionaalisen asemansa perusteella (kuulustelija ja kuulusteltava), ja roolit rajoittavat osallistujien toimintaa. Tuotetut diskurssit sekä ilmentävät että uusintavat institutionaalisia rooleja. Artikkelini on osaltaan diskurssintutkimusta, sillä tekstiaineiston analyysi tuottaa tietoa myös kielen ja toiminnan välisestä

suhteesta. Aineiston kuulustelukertomukset liittyvät institutionaaliseen toimintaan, jolla on tiettyjä tehtäviä. Kyse on sen tarkastelusta, miten kieltä käytetään toiminnassa ja tehtävien toteuttamisessa. Tutkin kielen ja toiminnan välistä suhdetta analysoimalla äänten ja niiden representoinnin yhteyttä toimintaan (tekstin taso) sekä analysoimalla kuulustelukertomusten tuottamista ja moniäänisyyden yhteyttä toimintaan (diskursiivinen eli tekstin tuottamisen ja tulkitsemisen taso). Käsitellen diskurssia ja etenkin diskursiivisia käytänteitä lyhyesti, sillä tarkastelen aihetta muualla (ks. Helenius [tulossa]).

Artikkelin ja väitöskirjani tekstiaineistona ovat omaisuusrikosten 214 julkista, epäiltyjen (168) ja todistajien (46) kirjattua, ei nauhoitettua kuulustelukertomusta¹ vuosilta 2007–2008 Helsingistä, Tampereelta ja Turusta. Aineistoon ei sisälly asianomistajien kuulustelukertomuksia. Omaisuusrikosten kuulustelukertomusaineistona ovat pääasiassa ns. massarikokset, mutta aineistoon sisältyy 90 vakavampien rikosten, kuten ryöstöjen, kuulustelukertomusta. Viittaan tekstiaineistoon mainitsemalla paikkakunnan (lyhenne Hki, Tre, Tku), kuulustelukertomuksen (lyhenne kk) numeron kyseisen paikkakunnan teksteissä, mahdollisesti pikkuaakkosen, joka liittyy saman rikostapauksen eri kuulustelukertomukseen, sekä tekstin sivunumeron.

Artikkelin ja väitöskirjani haastatteluaineistona ovat kuuden poliisin haastatteluista laadittamani raportit. Olen tehnyt kaikki poliisien haastattelut vuonna 2013. Haastattelut ovat liittyneet kuulustelukäytänteisiin, kuulustelumenetelmiin tekstin kirjaamisen näkökulmasta sekä kuulustelukertomuksen laatuun ja

tehtäviin. En ole nauhoittanut haastatteluja, koska tutkittavana eivät ole vuorovaikutukseen liittyvät piirteet. Tämän vuoksi haastatteluista ei ole litteraatteja. Olen kirjoittanut haastatteluista raportit, jotka haastattelut ovat tarkistaneet ja hyväksyneet. Tässäkin on kyse yhdenlaisesta moniäänisyydestä, jossa haastateltavan eli poliisin ääni on ikään kuin dialogissa oman tutkijanääneni kanssa. Raportin hyväksymällä kukin haastattelemani poliisi on myös hyväksynyt sen tavan, jolla olen raportissa tuonut hänen äänensä esiin. Olen anonymisoinut haastateltujen poliisien henkilöllisyyden, ja viittaan haastatteluihin nimityksin Poliisin haastattelu 1 (tekstissä P1), Poliisin haastattelu 2 (tekstissä P2) jne. sekä haastatteluraportin sivunumeroin.

Kuvaan seuraavaksi artikkelini tekstiaineiston erityispiirteitä. Tekstiaineisto sijoittuu puhutun ja kirjoitetun kielen jatkumolle, ja aineistoa voidaankin kuvata semipuhutuksi, puheen rekonstruktioksi tai Holtin ja Johnsonin (2010) mukaan raportoiduksi puheeksi. Semipuhutun tekstiaineistoni analysysissä puhutun ja kirjoitetun kielen suhde on keskeinen, ja siksi on perusteltua käsitellä kyseistä suhdetta tarkemmin. Nykytiedon valossa puhuttu ja kirjoitettu kieli ovat piirteidensä kannalta tarkasteltuina samalla jatkumolla, ja ne ovat erilaistuneet täyttämään erilaisia, mutta toisiaan täydentäviä viestintätarpeita (esim. Hakulinen, 2003, s. 2–3; Tiittula, 1992, s. 12, 38; Viinikka & Voutilainen, 2013, s. 3). Puhutun ja kirjoitetun kielen eroavaisuuksiin kuuluvat esimerkiksi tuottaminen ja vastaanottaminen, taustalla oleva vuorovaikutustilanne ja siihen osallistujat, paikka sekä aika, tuottamiseen käytettävissä oleva aika, tuottamisen prosessi ja prosessin lopputulos sekä mahdollisesti kielioppi (Tiittula, 1992, s. 12, 38; Viinikka & Voutilainen, 2013, s. 2). Eroavaisuuksiin on kolme näkökulmaa (Hakulinen, 2003, s. 2). Niistä jyrkimmän mukaan puhutulla ja kirjoitetulla kielellä on

¹ Tutkimusaineistooni sisältyvät omaisuusrikosten kuulustelukertomukset ovat ns. massarikoksista: näpistyksistä, varkauksista, petoksista, kavalluksista ja vahingonteoista. Näitä rikoksia tutkittaessa kuulustelukertomuksia ei yleensä nauhoiteta rikostapausten suuren määrän ja aikapaineen vuoksi.

erilainen kielioppi niiden erilaisen perusluonteen vuoksi. Puhutulle kielelle ovat ominaisia erilaiset lohkeamat, limittäisrakenteet, partikkelit, kuten diskursiivisia funktioita täyttävät konjunktiot, sekä prosessointi-ilmiot. Löyhimmästä näkökulmasta puhutulla ja kirjoitetulla kielellä on yhteinen kielioppi, ja pronomiinien, persoonamuotoisten verbien ja lyhyiden lauseiden määrä on puhutussa kielessä tilastollisesti suurempi kuin kirjoitetussa. Jyrkimmän ja löyhimmän kannan välisestä näkökulmasta puhutulla ja kirjoitetulla kielellä on osittain yhteinen kielioppi ja osittain omia tunnuspiirteitään. (Hakulinen, 2003, s. 2–3; Tiittula, 1992, s. 55, 57, 90.)

Aineistoanalyysin perusteella kuulustelukertomuksissa osa kerrotusta esitetään puhutua jäljitellen. Siksi tekstissä on myös puhutun kielen piirteitä, esimerkiksi enemmän toistuvia sanoja, fraaseja tai lauseita ja puhekielisiä variantteja kuin kirjoitetussa kielessä. Puhujan ilmausta toistetaan ja toistettua ilmausta usein varioidaan rakenteellisesti. Kirjoitetussa kielessä on enemmän attribuuttirakenteita, nominaalituksia ja lauseenvastikkeita kuin puhutussa. (Tiittula, 1992, s. 66, 77, 80, 86.)

4 INTERTEKSTUAALISUUS JA MONIÄÄNISYYS KUULUSTELUKERTOMUKSESSA

Osa kielenkäytön perusluonnetta on intertekstuaalisuus: se, että käytetty kieli on yhteydessä niin kulloiseen kuin aiempiinkin kielenkäyttötilanteisiin. Intertekstuaalisuus merkitsee eri tilanteiden välisiä kielenkäytön yhteyksiä, jotka voivat liittyä sanoihin ja ilmauksiin sekä diskurssien, genrejen (tekstilajien) ja narratiivien (kertomusten) liikkumiseen kielenkäyttötilanteiden välillä. (Pietikäinen & Mäntynen, 2009, s. 116–117; intertekstuaalisuus-nimityksen käyttöönotosta Kristeva, 1967 & Bahtin, 1991.) Intertekstuaalisuutta voi tarkastella sen ilmenemismuotojen,

lajin ja analysoinnin näkökulmista. Ilmenemismuotoja tutkittaessa huomio kohdistuu siihen, millä tavoin tekstien väliset suhteet voidaan havaita. Intertekstuaalisuuden lajia tarkasteltaessa oleellista on se, millaisia tekstien väliset suhteet ovat. Intertekstuaalisuutta analysoitaessa keskeistä on se, kuinka intertekstuaalisuutta lähestytään. (Tiililä, 2007, s. 116.) Intertekstuaalisuus liittyy genrejen ohella genretietoisuuteenkin, sillä tietoisuus tekstilajeista pohjautuu ihmisen kokemuksiin muista teksteistä (Solin, 2006).

Intertekstuaalisuus voi olla havaittavissa avoimesti, eksplisiittisesti (Fairclough, 1992, s. 104), jolloin toinen teksti erottuu tekstistä pintatasolla lainausmerkkien tai tietolähteen merkinnän avulla. Aineistoanalyysi tuo esille sen, että esitutkintaprosessi vaikuttaa intertekstuaalisuuteen kuulustelukertomuksessa. Tekstissä voi olla suoria lainauksia kuulusteltavan kertomasta, ja tieto on esitetty tiiviisti yhteydessä tietolähteeseen. Intertekstuaalisuus voi olla myös sillä tavoin perustavaa, että kyse on esimerkiksi tekstien lajityyppisestä yhtäläisyydestä. Tekstissä voi olla osia muista teksteistä tai teksti voi keskustella eri tavoilla muiden tekstien kanssa. Aineistoanalyysin perusteella kuulustelukertomuksessa voi esimerkiksi olla lakitekstiä osana kuulusteltavan lausumaa (esimerkki 3):

”Minulle on ilmoitettu oikeuteni ja velvollisuuteni ennen kuulustelun alkua. En tarvitse kuulustelutodistajaa.” (Hki, kk 1, s. 1.)

Kuulusteltavan lausumassa viitataan esitutkintalain (1987) pykälisiin 29–30. Perustava intertekstuaalisuus eli interdiskursiivisuus on kyseessä, kun teksti on suhteessa toisiin tekstilajeihin, diskurssiin tai yleisesti kielellisiin käytänteisiin (Fairclough, 1992, s. 104, 124–130; Heikkinen, 2000). Kuulustelukertomuksilla on yhteisiä piirteitä eli interdiskursiivinen suhde mm. tut-

kimushaastattelun kanssa (Fisher, Ross & Cahill, 2010; Helenius, 2012). On mielekästä tarkastella, kuinka erilaiset intertekstuaaliset valinnat ovat motivoitavissa eli miksi jokin teksti on toisessa tekstissä, miten teksti on toisessa tekstissä ja mitä tai ketä tekstissä referoidaan (Tiililä, 2007, s. 118).

Tekstit ja niiden tulkinnat liittyvät myös yhteisön konventioihin, esim. genrekonventioihin (Solin, 2006). Tekstit ja konventiot voivat liikkua yhteisöittäin, ja konventiot voivat siksi olla päällekkäisiä tai lainattuja (Solin, 2006). Fairclough (1992, s. 126) luokittelee genret kielellisen toiminnan tavoiksi, jotka ovat sosiaalisesti hyväksytyjä ja tunnistettavia. Genrejen tuottamista säännellään yhteisöllisesti (Solin, 2006), mikä tuo teksteihin ja niiden tulkintaan normatiivisuuden sekä vallan ulottuvuuden. Valta liittyy intertekstuaalisuuteenkin, koska tekstejä tulkitaan toisten tekstien varassa. Solin (2012) on esittänyt kysymyksen, kenet genre valtaannuttaa ja kenet se hiljentää. Kuulustelukertomusgenre (esim. Haikansalo, 2014; Helenius, 2014) valtaannuttaa paikoitellen poliisi- ja oikeusinstituution, paikoitellen kansalaisen. Äänten ja valtaannuttamisen välistä suhdetta on mielekästä tarkastella muutenkin kuin siitä näkökulmasta, kenen ääni milloinkin pääsee kuuluville. Fairclough (1997, s. 112) tähdentää sitä, millä tavoin eri äänet on liitetty yhteen ja miten äänten keskinäisiä suhteita säädellään.

Intertekstuaalisuuteen liitetään usein äänen käsite, jota voidaan määritellä eri tavoin. Yhden määritelmän mukaan ääni on kielenkäyttäjän omaa puhetta. Kielenkäyttäjä on tehnyt puheen omakseen valitsemalla erilaisia resursseja, joilla hän toimii tiettyssä kielenkäyttötilanteessa ja joilla hän toteuttaa tiettyä suunnitelmaansa (Heikkinen, Lauerma & Tiililä, 2012; Pietikäinen & Mäntynen, 2009, s. 122). Toisen määritelmän mukaan ääni on jotakin toiselle kielenkäyttäjälle kuuluvaa, joka tuo kielenkäyttäjän puheeseen tai

kirjoitukseen kaiun tämän toisen vieraasta äänestä (Heikkinen, Lauerma & Tiililä, 2012; Pietikäinen & Mäntynen, 2009, s. 122). Kolmannen määritelmän mukaan ääni on jotakin, mitä tuodaan kieleen ja kielenkäyttöön referoimalla toista lähdettä eli toista tekstiä ja kielenkäyttötilannetta (Pietikäinen & Mäntynen, 2009, s. 122–123). Hyödynnän artikkelissani kaikkia kolmea äänen määritelmää pohtimalla esimerkkien analyysissä, minkä määritelmän mukaista ääntä ne pääpiirtein edustavat. Äänten tavoin myös niiden representointitavat voivat limittyä, ja tämän vuoksi äänten määritelmätkin voivat limittyä.

Intertekstuaalisuuteen yhdistyy ajatus usean eri lähteen samanaikaisesta aktivoitumisesta kielenkäytössä, ja tätä nimitetään moniäänisyydeksi eli polyfoniaksi. Bahtin (1991) viittasi polyfonian käsitteellä Dostojevskin romaanin kerrontatekniikkaan, jossa romaanin sankarien äänet ovat tasavertaisia tekijän äänen kanssa (Lähteenmäki, 2009). Bahtinin näkemyksen mukaan romaanin sankarien äänet ja tekijän ääni ovat siis ainutkertaisia ja sulautumattomia (Lähteenmäki, 2009). Bahtin (1991) pitää kielellistä kanssakäymistä perusluonteeltaan dialogisena: kielenkäytössä on aina kyse vuorovaikutuksesta muun kielenkäytön kanssa, joten ilmaukset ja tekstit keskustelevat keskenään ja vaikuttavat toisiinsa. Bahtin ei siis tarkastele dialogisuutta lingvistisesti (Lähteenmäki, 2009; Bahtinin dialogin käsitteestä Lähteenmäki, 2009; Bahtin-tulkinnosta esim. Linell, 2002). Kun kielenkäytössä aktivoituu useita ääniä, aktivoituu samalla useita kielenkäyttötilanteita ja konteksteja erilaisten kielellisten valintojen avulla (Pietikäinen & Mäntynen, 2009, s. 123). Äänet voivat olla limittäisiä tai päällekkäisiä. Moniäänisyydessä on kyse myös äänten välisten suhteiden tunnistamisesta ja eri näkökulmista (Kalliokoski, 2005). Ääniä voidaan ilmaista puheessa esimerkiksi referointirakentein ja tekstissä lainausmerkein

tai tunnistettavin viittauksin muihin teksteihin (Pietikäinen & Mäntynen, 2009, s. 124). Moniäänisyys voi olla laadultaan selkeää, konkreettisesti vaikkapa lainauksina havaittavaa, tai se voi olla tunnistettavissa kontekstin perusteella (Kalliokoski, 2005; Pietikäinen & Mäntynen, 2009, s. 125). Ääniä voidaan esittää kielenkäytössä myös hyödyntämällä presuppositioita tai kieltöjä. Presuppositiot merkitsevät olettamuksia, jotka ovat edellytyksiä joidenkin lauseiden esittämille väitteille ja jotka aktivoivat kielenkäytössä toisia tekstejä, puheita tai diskursseja. (Pietikäinen & Mäntynen, 2009, s. 126.) Presuppositio voi olla esimerkin 4 kaltainen:

*K: Onko jotain mitä haluat sanoa asiassa
V: Minä ja M. ollaan niin syyttömiä
kuin asiassa voi olla. (Tku, kk 32, s. 2.)*

Esimerkissä 4 poliisi kysyy kuulusteltavalta, onko tällä jotakin sanottavaa kyseisessä rikoksessa epäillyssä asiassa, ja kuulusteltava olettaa vastauksessaan, että poliisi pitää häntä ja M:ää syyllisinä. Esimerkissä 4 presupposition voi tulkita aktivoivan diskurssin, jossa poliisiviranomainen pitää kuulusteltavaa syyllisenä. Poliisiviranomaisen tehtävänä on ainoastaan toteuttaa esitutkinta, ei ottaa kantaa syyllisyyteen. Kuulustelussa poliisi voi asian selvittämiseksi kysyä kuulusteltavalta tämän kantaa syyllisyyteen (Käsikirja esitutkintapöytäkirjan laadinnasta, 2007: 19; Helenius, 2014), mutta tässä kysymystä ei ole eksaktisti muotoiltu koskemaan syyllisyyttä.

Kielloissa oletetaan oletettujen väitteiden olemassaolo kieltämällä ne, jolloin väitteet tulevat näkyviksi, (Pietikäinen & Mäntynen, 2009, s. 126) tai kiellot voivat kertoa odotushorisontista (Hyvärinen, 2015), jolla tarkoitetaan lukijoiden sosiokulttuurisia käsityksiä ja odotuksia (Jauss, 1982; Koskela & Rojola,

1997, s. 110–112; Shore & Mäntynen, 2006; Todorov, 1990, s. 17). Kielto voi olla esimerkiksi 5 tyyppinen:

En ole tällä hetkellä työssä – – (Tku, kk 33, s. 2).

Kieltolause esimerkissä 5 ilmaisee oletusta, että kuulusteltava on aiemmin ollut työssä tai että hän esimerkiksi tulevaisuudessa palaa työelämään.

Moniäänisyyttä pidetään yhtenä representaatio- eli esittämiskeinona. Esimerkiksi referointi voi olla kontekstuaalisesti myös puheen, tekstin tai diskurssin representaatiota. Representaatiotapa vaikuttaa toisesta puheesta, tekstistä tai diskurssista muodostuvaan kuvaan sekä siihen, kuinka eri äänet erottuvat toisistaan tai limittyvät toistensa kanssa. Tämä puolestaan vaikuttaa muun muassa representoijan ja representoidun äänten voimakkuuteen (Pietikäinen & Mäntynen, 2009, s. 127). Äänten voimakkuus on yhteydessä ääneen pääsyyn, valtaannuttamiseen tai hiljentämiseen. Referoinneissa voidaan hahmottaa myös ”persoonaksi pääsyn” hierarkiaa (Laitinen 1992, s. 269–271), jossa tietolähde eksplikoidaan, kun lähteen persoonalla on merkitystä. Tietolähde jätetään implisiittiseksi, kun lähteen persoona ei ole merkityksellinen (Kuiri, 1984, s. 31). Tietolähde voidaan jättää implisiittiseksi tai sulauttaa tekstin yleistietoon, kun lähde institutionalisoidaan jonkin prosessin osaksi eli itsestään selväksi läsnäolijaksi (Tiirilä, 2007, s. 172). Kuulustelukertomuksissa on siis kyse eräänlaisesta ääneen pääsyn hierarkiasta, jossa eksplikoitu tietolähde on hierarkiassa korkealla. Implisiittinen tietolähde on usein Tiirilän (2007, s. 172) kuvaama prosessin itsensä selvä läsnäolija, esimerkiksi poliisi.

5 KUULUSTELUKERTOMUKSEN ÄÄNET JA ÄÄNTEN KIELELLISET REPRESENTOIMISKEINOT

Kuulustelukertomuksessa kohtaavat poliisi- ja oikeusinstituutioiden äänet sekä kansalaisen ääni. Kuulustelun ja -kertomuksen keskeinen tehtävä on tuoda esille kuulusteltavan näkemys rikokseksi epäillystä tapahtumasta ja mahdollisen rikoksen tunnusmerkistö ohjeiden mukaisesti. Kuulusteltavan ääni onkin oleellinen osa kuulustelukertomusta.

Poliisi- ja oikeusinstituution tehtävät ovat samalla jatkumolla, sillä poliisi-instituutio tuottaa kuulustelukertomuksen esitutkinnassa ja oikeusinstituutio käyttää kuulustelukertomusta syyteharkinnassa. Tästä syystä lain näkökulma eli molempien instituutioiden äänet sisältyvät kuulustelukertomukseen.

Analysoin seuraavaksi sitä, millaisia ääniä kuulustelukertomuksissa on ja millaisin kielellisin keinoin eri ääniä representoidaan.

5.1 Kuulusteltavan sekä instituutioiden äänet ja referointi

Kuulustelukertomuksessa referointi on yksi keino representoida tekstissä kuulusteltavan ääntä sekä poliisi- ja oikeusinstituution ääntä. Referoinnin esitystapoja luokiteltaessa on merkityksellistä, miltä kannalta ja kenen näkökulmasta referaatti esitetään. Kuulustelukertomuksessa referoinnin näkökulma on periaatteessa kuulusteltavan, mutta tämä on kuulustelijan tekemien valintojen tulos. Kuulustelija säätelee valinnoillaan sitä, miten kuulusteltavan ääni pääsee esille tekstissä. Haastattelemani poliisi (P1, s. 3) luonnehtikin tätä asetelmaksi, jossa ”epäilty kulkee kuulustelijan kynän läpi”. Kuulusteltavalla on kuitenkin oikeus lukea ja tarkastaa kuulustelukertomus. Hän voi pyytää kuulustelijaa korjaamaan joidakin valintoja ennen allekirjoittamista tai hyväksyä kyseiset valinnat allekirjoituksellaan.

Käytännön perusteella voidaan ajatella, että kertomus on tullut kirjatuksi oleellisin osin kuulusteltavan tarkoittamalla tavalla (Pölonen, 2003, s. 340).

Poliisiin tulee pitäytyä kuulustelussa poliisi- ja oikeusinstituutioiden asettamassa neutraalissa ja professionaalisessa asemassa sekä näkökulmassa (Jönsson & Linell, 1991). Pappinen (2010, s. 14) katsoo, että kuulustelukertomuksen näkökulmaa sävyttää juuri kuulustelijan institutionaalinen pyrkimys saada epäillyn rikoksen tunnusmerkistö näky-mään tekstissä ja ratkaista kyseisen tapauksen rikosnimike. Kyse on myös syyteharkinnan pohjustamisesta. Rikoksesta epäillyllä, kenties todistajallakin, voi puolestaan olla emotionaalinen, moraalisesti väritynyt asema ja perspektiivi (Jönsson & Linell, 1991).

Fennistiikassa referointia tarkastellaan usein toimintana, jossa toistetaan toisen ihmisen puheen tai kirjoituksen sisältö kokonaan tai osittain siten, että oma ja lainattu voidaan erottaa toisistaan (Shore, 2005, s. 46–47, Ikola, 1977, s. 165, VISK: määritelmät > R > referointi). Kaikki kielenkäyttö ja tekstit perustuvat aiempaan puhuttuun ja kirjoitettuun eli ne voidaan sikäli tulkita intertekstuaalisiksi (Bahtin, 1986, s. 91; intertekstuaalisuuden käsitteestä Kristeva, 1996, s. 37). Referoinnin muoto on kuitenkin tärkeä, kuten Koski (1985, s. 70) katsoo: tekstijakso on referaatti ainoastaan silloin, jos siinä eksplisiittisesti osoitetaan lingvistisin tai paralingvistisin keinoin, että kyse on referaatista.

Leech ja Short (1981, s. 324) sijoittavat puheen esittämisen muodot jatkumolle vapaa suora esitys – suora esitys – vapaa epäsuora esitys – epäsuora esitys – puheaktin tiivistelmä – kerronta. Tarkastelen referointia eri äänten representoinnissa, joten sivuutan puheaktin tiivistelmän ja kerronnan. Kertojan ääni on kuuluvampi ja hänen kontrollinsa kertomuksesta mainittuine henkilöineen on vahvempi, jos puhe esitetään epäsuorasti (Kalliokoski, 2005).

Kuulustelukertomuksessa voidaan referoida lakitekstejä tai viitata niihin epäsuorasti. Referoitavat lainkohdat ilmenevät kuulustelupöytäkirjan etusivulta, jossa mainitaan kuulusteltavalle tehdyt ilmoitukset ja rastitetaan kyseinen kohta: ”Ennen kuulustelua on ilmoitettu Asema esitutkinnassa ETL 29 §, Oikeudesta pyytää kuulustelutodistaja paikalle ETL 30 §” (esim. Tre, kk 24 a), s. 1) jne. Kuulustelukertomuksessa referointi on mahdollista osoittaa lingvistiksi, mutta keinot voivat poiketa prototyyppisistä referoinneista, joihin kuuluu johtoilmaus ja referaatti eli kielellinen tapahtuma. Johtoilmaus on ikään kuin lukuohje referaattiin. Johtoilmauksella kehystetään samassa yhdyslauseessa olevaa repliikkiä eli mainitaan referoitava, joskus vastaanottaja sekä jotakin puhumisen tavasta. (VISK: määritelmät > J > johtolause.) Kuulusteltavan referointia voidaan korostaa lingvistiksi suosimalla tämän käyttämiä ilmauksia, jotka saattavat poiketa esimerkiksi tyyliltään muusta tekstistä. Asiatyyliseen tekstiin voidaan siksi kirjata vaikkapa slangilmauksia.

Tekstiaineistosta tekemieni havaintojen perusteella kuulustelukertomuksissa ei ole johtolauseita paikantamassa referoinnin lähettä. Johtolauseen puuttuminen jättää yleensä lukijalle tulkinnanvaraa siinä, kenen ääni esityksessä kuuluu, sillä kertojan ja referoidun henkilön äänet yhdistyvät tekstissä (Kalliokoski, 2005). Kuulustelukertomuksessa tulkinta on melko yksiselitteinen, sillä Kuulustelupöytäkirja-lomakkeen etusivulle kirjatut kuulusteltavan henkilötiedot paljastavat, ketä pääasiassa referoidaan (ks. luvussa 4 käsiteltyä tietolähteen implisiittisyyttä ja itsestään selvää läsnäoloa). Samankaltaista referoinnin lähteen paikannettavuutta on mm. etuuspäätöksissä (Tiililä, 2007, s. 160–161, 216). Kuulustelukertomuksissa toteutuva referointi sijoittuukin Leechin ja Shortin (1981, s. 324) jatkumolla vapaan (epä)suoran

esityksen kohtaan, sillä referoinneissa ei ole puhumista ilmaisevaa verbiä tai muunlaista johtoilmausta. Referoinnissa on vain kuulusteltavan lause. Esimerkiksi *Merkittään*-osiot osoittavat sen, milloin kuulustelija tai hänen toimenpiteensä (kysymys, todisteiden esittäminen jne.) katkaisevat kuulusteltavan eli referoitavan puheena esitetyn aineksen.

Referointia käytetään siis representoimaan kuulusteltavan sekä poliisi- ja oikeusinstituution ääniä. Representaatiotapa edustaa sen määritelmän mukaista ääntä, jossa ääni katsotaan kielenkäyttäjän omaksi puheeksi. Puheen omaksi tekemisessä hyödynnetään referointia kielellisenä resurssina. Kuulustelukertomuksessa oma ääni merkitsee kuulusteltavan ääntä, jota poliisiviranomainen representoi muun muassa erilaisilla kielellisillä valinnoillaan. Poliisi pyrkii siten tekemään representoimansa äänen kuulusteltavan omaksi sellaisin tavoin, jotka kuulusteltava voi allekirjoituksellaan osoittaa hyväksyvänsä. Representaatiotavassa on lisäksi kyse äänestä, joka määritellään sel-laiseksi, mitä tuodaan kielenkäyttöön referoimalla toisia tekstejä ja kielenkäyttötilanteita. Toisena tekstinä ovat erilaiset lakitekstit ja ohjeet. Samalla kielenkäyttöön tuodaan lakien ja ohjeiden noudattamiseen liittyvä kuulustelu kielenkäyttötilanteena.

5.2 Instituutioiden äänet ja passiivin käyttö sekä lakeihin ja työkäytänteisiin viittaaminen

Poliisi- ja oikeusinstituutioiden äänet representoidaan erilaisin kielellisin keinoin. Aineistoni tekstilingvistisen analyysin perusteella yleisin keino on verbien passiivimuotojen käyttö. Yhteensä miltei 45 prosentilla verbien passiivimuodoista viitataan etupäässä poliisi-, mutta myös oikeusinstituution toimintaan. Samankaltaista passiivin yleisyyttä institutionaalisisissa teksteissä on havaittu esimerkiksi päivähoito- (Tiililä, 2000) ja kulje-

tuspalvelupäätöksissä (Tiililä, 2007, s. 153) ja opetusviraston teksteissä (Heikkinen, 2000). Passiivina käytetään kuulustelukertomuksissa sellaisesta toiminnasta kertomiseen, jossa institutionaalinen toiminta on tärkeämpää kuin implisiittisen tekijän identiteetti (Heikkinen, 2000; Viinikka, 2011, s. 69–70). Tiililän (2007, s. 102) mukaan virkakielisen (tässä viranomaisten käyttämän kielen) passiivin käyttö aiheutuu tekstien kollektiivisesta tuotantotavasta ja institutionaalisesta vastuusta. Viinikka (2011, s. 72) luokittelee tällaisen passiivin käytön viran indeksiksi, joka viestii institutionaalisen organisaation toiminnasta.

Instituutioiden äänet saadaan tekstissä kuuluviin myös muun muassa lakeihin tai poliisin työkäytänteisiin liittyvin ilmauksin. Tällaisia ilmauksia ovat esimerkiksi käsitteet *oikeudet* ja *velvollisuudet*, sekä kielellisten käytänteiden ja kuulustelun kirjaamisohjeiden (Käsikirja esitutkintapöytäkirjan laadinnasta, 2007, s. 22) mukaiset merkinnät, joissa käytetään verbien passiivimuotoja, virkakielen performatiiviverbejä (ks. Tiililä, 2007, s. 105–107) *merkitään* ja *näytetään*.

Passiivina sekä oikeuksien ja velvollisuuksien käsitteitä käytetään kuulustelukertomuksissa esimerkin 6 kuvaamalla tavalla:

Minulle on kerrottu oikeuteni ja velvollisuuteni tässä asiassa – – (Hki, kk 26, s. 1).

Taustalla on esitutkintalain (1987) pykälän 29 teksti: ”Kuulusteltavalle on ennen kuulustelua ilmoitettava hänen asemansa esitutkinna. Epäillylle on samalla ilmoitettava, mistä teosta häntä epäillään. Epäillylle on ennen kuulustelua myös tehtävä selkoa oikeudesta käyttää avustajaa esitutkinna sekä siitä, milloin hänelle voidaan määrätä puolustaja.”

Merkintöjä käytetään kuulustelukertomuksessa dokumentoimassa kuulustelun kulusta poikkeavia tapahtumia, kuten esimerkki 7 havainnollistaa:

MERKITÄÄN. K:lle näytetään poliisin hallussa olevia tarkastustodistuksia, yhteensä 142 kappaletta (Hki, kk 13b), s. 5).

Sisäministeriön ohjeissa kuulustelija ohjataan käyttämään verbien passiivimuotoja (Käsikirja esitutkintapöytäkirjan laadinnasta, 2007, s. 22), samoin Poliisiammattikorkeakoulun opetusmateriaalissa (Vesterbacka, 2007, s. 34–35). Passiivin käyttöä voitaneen sanoa institutionaaliseksi valinnaksi. Passiivin käyttöön ohjataan myös muissa institutionaalisissa konteksteissa tuotetuissa teksteissä, kuten etuuspäätöksissä (Tiililä, 2000, 2007, s. 167–168) ja erilaisten virastojen päätöksissä (Heikkinen, 2000). Esimerkissä 7 poliisi- ja oikeusinstituutioiden ääntä vahvistaa vielä ilmaus [olla] *poliisin hallussa*. *Hallussa oleminen* tai *hallussa pitäminen* on esimerkiksi rikoslain (531/2007) luvussa 41 käsiteltävien aserikosten terminologiaa. Rikoslain luvun 41 pykälässä 5 määrittellään vaarallisen esineen hallussapito (lihavoinnit J.H.): ”Joka – – **piittää** yleisellä paikalla tai yleisellä paikalla olevassa kulkuneuvossa **hallussaan** vaarallista esinettä – –”

Instituution ääni voi joskus olla hallitseva, vaikka lausuma on kirjattu tekstiin kuulusteltavan sanomaksi (esimerkki 8):

Irrotuksen jälkeen videotykki laitettiin Ojalan toimesta reppuun ja tämän jälkeen poistuimme rakennuksesta (Tku, kk 13, s. 2).

Postpositio *toimesta* liittyy esimerkissä 8 postpositiolausekkeeseen, jolla ilmaistaan tekemisen alkuunpanijaa. Tähän tarkoitukseen käytetään usein postpositioita *taholta* ja *toimesta*, ja lauseissa on usein passiivimuotoinen verbi. Tekemisen alkuunpanijana on yleisimmin instituutio tai monikollisella NP:llä ilmaistu yksilöimätön joukko. (VISK § 995.) Haikansalo (2014) on havainnut po-

liisipäällystön teksteissä samankaltaista positioiden käyttöä, jolla on hänen mukaansa laajempi yhteys virkakielisten ilmausten käyttöön osana päällystövirkamiehen professiota. Esimerkistä 8 voidaan nähdä, että instituution ääni ikään kuin ylittää kansalaisen äänen. Lisäksi ilmaisutapa *tämän jälkeen poistuimme rakennuksesta* on kirjallinen. Kuulusteltava myös vahvistaa toisen henkilön syyllisyyden ja vastuun sekä oman vastuunsa (Helenius, 2014).

Poliisi-instituution ääntä voidaan representoida muillakin tavoin. Yksi kielellinen ja kirjausohjeiden (Käsikirja esitutkintapöytäkirjan laadinnasta, 2007, s. 16) mukainen tapa on kysymys–vastaus-parien käyttö, kuten esimerkissä 9:

K[ysymys]: Millä liikuitte tekopaikoille?

V[astaus]: Liikuimme aina N:n Honda Civicillä. (Tre, kk 24j, s. 9.)

Avoimen kysymyksen funktiona on tiedonsaanti, kun taas suljetun kysymyksen funktiona voi olla jo saatujen tietojen tarkentaminen (kysymystyyppien luokittelusta mm. Holt & Johnson 2010; Karstinen, 1998, s. 122–128; VISK § 1679). Samankaltaisia havaintoja kysymys–vastaus-parien käytöstä poliisi-instituution äänen representoimisessa on tehty Ruotsissa (Pappinen, 2010, s. 28).

Tietojen saantitapa, kuten esitetty kysymys, tulee myös ilmaista tekstissä (Käsikirja esitutkintapöytäkirjan laadinnasta, 2007, s. 16). Poliisin kirjaamiskäytänteesiin kuuluu (P1, s. 2; P3, s. 1; P4, s. 2; P6, s. 3) muiden ohella tapa ilmaista kysymys epäsuorasti (esimerkki 10):

Kysyttäessä vastaan, että en muista lopputilanteesta paljoakaan (Hki, kk 22, s. 2).

Esimerkistä 10 nähdään, miten poliisin työkäytänteet voivat muovata kuulustelukertomusta. Edellä havainnollistetun kirjaustavan perusteella ei kuitenkaan aina pysty päätte-

lemään, miten kuulusteltavaa eksaktisti on kehoitettu kertomaan asiasta. Sama problematiikka on tunnistettu myös kansainvälisissä tutkimuksissa (esim. Byrman, 2015, s. 9; Coulthard, 2010; Jönsson & Linell, 1991; Karstinen, 1998, s. 128; Pappinen, 2010, s. 13). Toisaalta kaikkea ei kirjatakaan näkyviin (P1, s. 2; P3, s. 1; P4, s. 2; P6, s. 3), ja kaikki kuulustelussa esiin tulleet ilmiöt eivät ole välitettävissä tai niitä ei ole mielekästä pyrkiä välittämään kirjaamalla (esim. kuulusteltavan taipumus änkyttää).

Poliisi-instituution ääni liittyy esitutkinnan toteuttamiseen ja kuulustelun dokumentoimiseen. Oikeuksien ja velvollisuuksien ilmoittaminen, kysymykset ja merkinnät dokumentoivat osaltaan kuulustelutilanteen kulkua sekä kuulusteluun ja kuulustelukertomukseen liittyvien määräysten noudattamista. Samalla ne kehystävät institutionaalisina ääнинä kansalaisen ääntä. Poliisi-instituution äänen representointi enimmäkseen passiivimuotojen avulla liittyy myös oikeusinstituution yhteen tehtävään eli syyteharkinnan toteuttamiseen. Samaa tarkoitusta palvelee oikeusinstituution äänen representointi esimerkiksi lakitekstien ilmausten avulla. Instituutioiden äänet liittyyvätkin monin paikoin. Usein poliisi- ja oikeusinstituutio puhuvat kuulustelukertomuksessa ikään kuin yhdellä, lainkäyttöön liittyvällä äänellä. Tämä on luonnollista, sillä instituutiot toteuttavat tehtäviä samalla esitutkinnan ja syyteharkinnan jatkumolla.

Instituutioiden ääniä representoidaan passiivin avulla sekä lakeihin ja työkäytänteesiin liittyvien viittausten avulla. Nämä representaatiotavat liittyvät äänen määritelmään, jonka mukaan ääni on kielenkäyttäjän omaa, tässä poliisi-instituution edustajan, omaa puhetta. Kielenkäyttäjä on tehnyt puheesta omaansa edellä mainittujen kielellisten resurssien avulla. Representaatiotavat yhdistyvät myös sellaiseen äänen määritelmään, jonka mukaan ääni on jotakin toiselle, tässä

oikeusinstituutioon edustajalle, kuuluvaa, ja tämän toisen ääntä kirjoituksessa kaiuttavaa. Representaatiotavat voi lisäksi liittää äänen määritelmään, jonka mukaan ääni on sellaista, mitä kielenkäyttöön tuodaan toisen tekstin ja toisen kielenkäyttötilanteen referoinnin avulla. Tässä lait ovat toisia tekstejä ja kuulustelu on toinen kielenkäyttötilanne.

5.3 Kuulusteltavan kansalaisen ääni ja puheen jäljittely sekä partikkelien käyttö

Kuulustelukertomuksissa on tekstianalyysini perusteella monenlaista puheen jäljittelyä, jolla representoidaan kuulusteltavan kansalaisen, useimmiten rikoksesta epäillyn, ääntä. Aiemman tutkimuksen perusteella kuulustelukertomus on ikään kuin yhdistelmä puhuttua ja kirjattua kertomusta, ”written medium”, niin sanottu kirjoitettu keskite (Jönsson & Linell, 1991). Niin sanotulla kirjoitetulla keskiteellä puhuttu kertomus kirjataan, ja kirjatussa tekstissä on sekä puhuttuna esitetyn että kirjoitetun kaltaista ainesta. Kansalaisen ääni tuotetaan usein aktiivin yksikön ja monikon 1. persoonan, erilaisten partikkeleiden, kieltomuotojen, deiktisten pronominien ja puhekielisten sananvalintojen avulla. Verbien aktiivimuodoilla kuulusteltava sekä mahdolliset muut epäillyt vastuutetaan toiminnasta (Helenius, 2014). Vastuu tuo esille kuulusteltavan osallisuutta tai osattomuutta epäilyssä rikostapauksessa hänen, rikoksen edellytysten ja syyteharkinnan näkökulmasta. Rikoksen edellytyksenä ovat esimerkiksi Fränden (2005, s. 10–11) mukaan tunnusmerkistön mukaisuus, oikeudenvastaisuus ja syyllisyys. Epäillyn ääntä tuodaan esille ja voimistetaan etenkin tekstin kohdissa, joissa esitetään rikoksen tunnusmerkistöä ja mahdollista epäillyn syyllisyyttä – tai syyttömyyttä – tukevaa näyttöä. Analyysistä on pääteltävissä, että puhuttua kieltä jäljittelemällä kuulusteltava voidaan asemoida syyllisen tai syyttömän institutio-

naaliseen kategoriaan (Byrman, 2015, s. 10). Kuulustelukertomuksissa esitetään puhetta etenkin sävypartikkelein; fokuspartikkelein; asteikkopartikkelein; toistoin; puhutussa kiellessä tavattavin sananvalinnoin ja ilmauksin; slangein; verbimuodoin ja omistusliitteettömin muodoin (ks. aineisto-osion kirjallisuus). Havainnot ovat kansainvälisesti samankaltaisia, mutta fokus- ja asteikkopartikkeleita sekä omistusliitteettömiä muotoja on ainoastaan suomalaisissa kuulustelukertomuksissa (mm. Coulthard 2007; Jönsson & Linell, 1991).

Partikkelit liittyvät kuulusteltavan lausumien lisäysten, selitysten, sävyn tai tunnetilan ilmaisemiseen tai jonkin lausuman osan fokukseen nostamiseen tai asteikolle sijoittamiseen. Partikkeleita tavataan aineistoanalyysini perusteella kuulusteltavien antamissa selonteoissa, joissa on pääasiassa kyse syyllisyyden ja vastuun hyväksymisestä tai kieltämisestä (Helenius, 2014). Kieltomuodot liittyvät myös keskeisesti syyllisyyden ja vastuun hyväksymiseen tai kieltämiseen kuulustelukertomuksissa, kuten esimerkiksi 11 voidaan nähdä:

En ole syyllistynyt mihinkään rikokseen tässä asiassa, koska en ole kenenkään kellarikomeroon murtautunut. Minä en tiedä mitään taloyhtiön saunatiloissa tapahtuneista tai taloyhtiön muista tavarista. (Tku, kk 38, s. 2.)

Byrman (2015, s. 10) katsoo, että syyllisyyden ja vastuun hyväksyminen tai kieltäminen ovat kuulustelutilanteen kaksi institutionaalista kategoriaa, joiden raportointi on tärkeintä kuulustelukertomuksessa. Partikkelit ja kieltomuodot voivat lisäksi välittää lukijoille, kuten syyteharkinnan tekeväälle syyttäjälle, mielikuvaa kuulusteltavasta ja auttaa muodostamaan kokonaiskuvaa tapahtumista (P1, s. 2; P3, s. 2; P4, s. 1; P6, s. 3). Voitaisiinkin sanoa, että muun muassa partikkelien ja kieltomuotojen käyttö palvelee kuulustelukertomuksen ydintehtävää. Kuulustelun institutionaalisuus

sekä kansalaisen oikeus lausua omassa, rikosepäilyyn liittyvässä asiassa konstruoidaan osapuolten vuorovaikutuksessa (Heydon, 2005, s. 4), kielellisesti osin partikkelien avulla.

Tarkastelen partikkeleita seuraavaksi myös bahtinilaisen dialogisuuden eli kommunikaation näkökulmasta, jossa korostuvat totuuden ristiriitaisuus ja erityisesti totuuden koettelu. Bahtin (1991, s. 388–389) pitää muun muassa inhimillistä kanssakäymistä ja totuutta dialogisina, ja totuuden löytymistä voidaan edistää dialogilla. Totuuden ristiriitaisuus merkitsee sitä, että sanat ovat ikään kuin erilaisten äänten kiistakenttiä. Ihmisen käsitys asiasta joutuu koetelluksi, kun se asetetaan muiden käsitysten rinnalle ja käsitysten perusteltavuutta vertaillaan. Samalla tämä auttaa ihmistä lähestymään totuutta, kun hän tekee avoimessa vuorovaikutuksessa oikeutta vastakkaisille näkökannoille (Bahtin, 1991, s. 115–116, 162). Analyysin perusteella kuulustelukertomuksessakin on kyse tietynlaisesta totuuden koettelusta; on olemassa kansalaisen ja poliisi-instituution totuus rikokseksi epäilystä asiasta. Kuulusteltava kansalainen voi ilmaista omaa totuuttaan asiassa kielellisin keinoin, esimerkiksi partikkelein.

Etenkin rikoksista epäiltyjen kuulustelukertomuksissa ja niiden selonteoissa (Helenius, 2014) on lukuisia sävypartikkeleita sekä fokus- ja asteikkopartikkeleita, jotka representoivat kansalaisen ääntä. Kuulustelukertomuksissa tavataan sävypartikkeleita (esimerkit 12–13):

Esimerkki 12:

L. otti kyllä vapaaehtoisesti tämän [matkailuauton nimiinsä] sen takia, että se hyötyi asiasta (Hki, kk 15c), s. 12).

Kyllä on itsenäinen sävypartikkeli, joka voi sijaita useassa eri kohdassa lausumaa ja tuoda lausuman propositionaaliseen merkitykseen lisäsävyä (VISK § 821). Esimerkissä 12 lisäsä-

vy vahvistaa kuvatus, rikosepäilyyn liittyvän toiminnan vapaaehtoisuutta. Kun rikoksesta epäillyn lausuma kirjataan näin, propositionaalinen merkitys on 'osallistui vapaaehtoisesti nyt rikokseksi epäiltyyn toimintaan'. Sävypartikkelin funktiona on toisen henkilön, L:n, vastuuttaminen teosta (Helenius, 2014).

Syyllisyyttä voidaan myös ikään kuin torjua sävypartikkeleiden avulla, kuten esimerkki 13 havainnollistaa:

En todellakaan liity autoon mitenkään muuten (Tku, kk 32, s. 2).

Sävypartikkeleista -kAA:n kuuluu myön-teistä ja kielteistä vaihtelua ilmentäviin elementteihin. Niistä liitepartikkeleihin kuuluva -kAA:n esiintyy kieltolauseissa ja ilmauksissa, jotka eivät ole merkitykseltään aivan myön-teisiä (VISK § 1635). Liitepartikkeli on tässä vahvistamassa, ettei rikoksesta epäilty liity autoon muulla kuin kuvaamallaan tavalla. Kuulusteltava pyrkii näin etäännyttämään itsensä autosta, joka liittyy epäiltyyn rikokseen. Syyllisyyden ja vastuun vahvistettua kieltämistä tavataan kuulustelukertomuksissa (Helenius, 2014). Syytös-kielto- tai hyväksyntä-jaksot ovat yksi diskursiivinen eli vuorovaikutuksellisen toiminnan käytäntö kuulustelukertomuksissa. Syytökset ovat ikään kuin kuulustelijan versioita tapahtumista. Versiollaan kuulustelija vaatii epäillyltä vastauksen, jossa tämä tuottaa syytöstä vastaavan selonteon ja joko kieltää tai hyväksyy syyllisyyden ja vastuun (Heydon, 2005, s. 124).

Kuulustelukertomuksissa on muiden partikkeleiden ohella fokuspartikkeleita ja asteikkopartikkeleita (esimerkit 14–15):

Esimerkki 14:

Tämän jälkeen palasin City Anttilaan ja anastin vielä kolmannen pelikonsolin (Hki, kk 24, s. 2).

Fokuspartikkelit nostavat jonkin lauseen osan fokukseen samalla, kun ilmauksen muu

osuus jää taustalle. *Vielä* kuuluu inklusiivisiin fokuspartikkeleihin, jotka ilmaisevat, että fokusoitu asia ei ole ainoa lajissaan. Inklusiivisiin fokuspartikkeleihin sisältyvä implikaatio on 'jotain muutakin' (VISK § 839). Fokuspartikkeli *vielä* nostaa fokukseen ilmauksen osan *kolmannen pelikonsolin*. Kuulusteltava siis myöntää eli hyväksyy syyllisyytensä ja vastuunsa (Helenius, 2014). Analyysin perusteella kuulusteltavan ääni näyttää pääsevän selkeästi esille, mikä vahvistaa samalla hänen syyllisyyttään tukevaa näyttöä. Esimerkissä 14 keskelle rikoksesta epäillyn lausumaa tai selonteoa sijoittuu verbi *anastaa*, joka on mainittu laissa rikoslain muuttamisesta (1990), luvun 28 pykälässä 1, ja joka on poliisi- ja oikeusinstituutioiden suosima verbi. Rikoksesta epäillyn kuulustelukertomuksissa odotuksenmukaisempi verbi olisi *ottaa* tai *viedä* (Helenius, 2014). Esimerkissä 14 epäilty on äänessä, mutta instituutiot ikään kuin muistuttavat olemassaolostaan yhdellä verbillä. Ilmiötä tavataan jonkin verran kuulustelukertomuksissa.

Esimerkki 15:

– – *en ole itse lyönyt ketään. Korkeintaan olen töninyt osapuolia erilleen* (Tku, kk 29, s. 4).

Fokuspartikkeleita voidaan sanoa asteikkopartikkeleiksikin, koska fokuspartikkelit voivat asettaa vaihtoehdot asteikolle siten, että fokusoitava sijoittuu asteikon ääripäähän. Partikkeleilla voi olla sekä asteikkoa osoittavia että muita tulkintoja (VISK § 839). *Korkeintaan* on yksi asteikkotulkinnan synnyttävistä fokuspartikkeleista. Se on myös tehtävältään selkeä ja leksikaaliselta merkitykseltään läpinäkyvä, eksklusiivinen asteikkopartikkeli (VISK § 847, 839). Esimerkissä 15 *korkeintaan* implikoi suhteessa edelliseen lauseeseen sitä, ettei kuulusteltava ole tehnyt muuta kuin töninyt osapuolia. Kuulusteltava kansalainen siis kieltää syyllisyytensä ja vastuunsa (Helenius, 2014).

Myös kuulusteltavien esitetään usein viitteen poliisiin passiivimuodoilla (esimerkki 16):

Tällä matkalla meidät sitten pysäytettiin ja jäin kiinniotetuksi (Tku, kk 30, s. 3).

Esimerkissä 16 kuulusteltavan ääntä esitetään puhekielisen ilmauksen avulla eli passiivimuodon monikon ensimmäisen persoonan tehtävässä (VISK § 1293). Kyseessä on tilanne, jossa mainitsematta jätetty tekijä on ilmeinen, itsestäänselvä läsnäolija. Esimerkissä 16 pakkokeinolain (1987) pykälän 1 mukainen termi *kiinniotettu* representoi tekstissä vielä samanaikaisesti poliisi- ja oikeusinstituution ääntä. Pakkokeinolain (1987) pykälissä 1 ja 2 säädetään kiinniotosta ja sen toteutuksesta.

Puheen jäljittelyä ja erilaisia partikkeleita käytetään siis kuulusteltavan äänen representoimiseen. Nämä representaatiotavat liittyvät äänen määritelmään, jossa ääni katsotaan kielenkäyttäjän omaksi puheeksi. Kielenkäyttäjä eli tässä poliisi on pyrkinyt tekemään äänen kuulusteltavan omaksi valitsemalla edellä mainitut kielelliset resurssit. Kielellisten resurssien avulla poliisi samalla toteuttaa institutionaalista tehtävänsä esitutkinnassa eli kuulusteltavan näkemyksen kirjaamista rikokseksi epäillystä tapahtumasta. Representaatiotapa on yhteydessä myös siihen äänen määritelmään, jonka mukaan ääni on sellaista, mitä tuodaan kielenkäyttöön referoimalla toisia tekstejä ja kielenkäyttötilanteita. Toisena tekstinä tässä on lakiteksti, ja kielenkäyttötilanteena on kuulustelu. Lisäksi käsitelty representaatiotapa yhdistyy äänen määritelmään, jonka mukaan ääni on jotakin toiselle kielenkäyttäjälle kuuluvaa ja tämän toisen ääntä kaiuttavaa. Toisena kielenkäyttäjänä on poliisi- tai oikeusinstituution edustaja.

5.4 Kuulusteltavan kansalaisen ääni ja toisto

Kuulusteltavan ääntä representoidaan kuulustelukertomuksessa jonkin verran toiston avulla. Kuulusteltava saattaa toistaa kuulustelijan kysymyksen osia tai aiemmin itse käyttämiään ilmauksia (esimerkit 17–18). Silloin limittyvät poliisin institutionaalinen ääni ja yksittäisen kansalaisen (rikosepäilyn selvittämiseen liittyvä) ääni, kuten esimerkissä 17:

Minulta on kysytty, olenko murtautunut toiseen Fiat Puntoon samana yönä. Minä en ole murtautunut toiseen autoon samana yönä. (Tku, kk 6, s. 2.)

Poliisi-instituution ääni tulee esille kuulusteltavan lausuman alkuosassa ”*Minulta on kysytty*”. Lausuman osa välittää tiedonsaantitavan sekä vaikutelman institutionaalisesta asetelmasta, jossa instituution edustaja kysyy ja kansalainen vastaa. Kuulustelukertomuksessa poliisi- ja oikeusinstituution äänet tuotetaan usein verbien passiivimuotojen avulla. Samanlainen havainto on tehty muun muassa Ruotsissa (Pappinen, 2010, s. 26). Esimerkki 17 sisältää myös syyllisyyden ja vastuun kiellon (Helenius, 2014).

Esimerkki 18:

MERKITÄÄN: H:lle näytetään tunto-merkkirekisteristä tunnistuskuvaa – –. Oletko nähnyt tätä miestä aikaisemmin?

En osaa sanoa, olenko nähnyt miestä joskus. (Hki, kk 42, s. 2.)

Esimerkin 18 alussa kuuluu poliisi- ja oikeusinstituution ääni kirjausohjeiden (Käsikirja esitutkintapöytäkirjan laadinnasta, 2007, s. 22) mukaisessa *Merkitään*-ilmauksessa ja sitä seuraavissa ilmauksissa *tuntomerkkirekisteri* ja *tunnistuskuva*, jotka liittyvät kysytyyn mieheen. Avoimessa kysymyksessä anaforista sanaa *tätä* käytetään viittaamassa konkreettisiin

olioihin, tässä tunnistuskuvan mieheen, ilman, että kyseistä tarkoitetta olisi ilmaistu edeltävässä puheessa. Anaforisen sanan tarkoite on pääteltävissä kontekstista eli kuulusteltavalle näytetystä tunnistuskuvasta (VISK § 1438). Kansalainen myös vastaa hänelle institutionaaliossa tilanteessa esitettyyn kysymykseen.

Kuulusteltavan äänen representointi toiston avulla liittyy äänen määritelmään, jonka mukaan ääni katsotaan kielenkäyttäjän omaksi puheeksi. Kielenkäyttäjä eli poliisiviranomainen on pyrkinyt tekemään äänen kuulusteltavan omaksi valitsemalla kielelliseksi resurssiksi toiston. Representaatiotavassa on lisäksi kyse sillä tavoin määritellystä äänestä, jota tuodaan kielenkäyttöön referoimalla toisia tekstejä ja kielenkäyttötilanteita. Toisena tekstinä tässä on kuulusteltavan puhuttu kuulustelukertomus, ja kielenkäyttötilanteena on kuulustelu. Lisäksi käsitelty representaatiota pa yhdistyy äänen määritelmään, jonka mukaan ääni on jotakin toiselle kielenkäyttäjälle kuuluvaa ja tämän toisen ääntä kaiuttavaa. Tässä toinen kielenkäyttäjä on kuulusteleva poliisi, jonka puhetta kuulusteltavan omassa lausumassa kaiutetaan toiston avulla.

5.5 Kuulusteltavan kansalaisen ääni ja puhuttua kieltä jäljittelevät sananvalinnat

Tekstiaineiston analyysin perusteella kuulustelukertomusten sananvalinnoissa on eniten kuulusteltavan ääntä representoivaa puheen jäljittelyä. Kuulusteltavan käyttämiä ilmauksia on vahvistamassa kuulusteltavan ääntä ja puhuttuuden vaikutelmaa, välittämässä mielikuvaa kuulusteltavasta ja tukemassa kokonaiskuvan hahmottamista rikostapauksesta (sananvalinnoista esim. Pappinen, 2010, s. 15). Puhuttu kuulustelukertomus näkyy kirjoitettussa kuulustelukertomuksessa esimerkiksi kuulusteltavan käyttäminä slangi-ilmauksina (esimerkit 19–23):

Esimerkki 19:

Kait me yritettiin leikkiä jotain pikkugangstereita (Tre, kk, 3b), s. 1).

Modaalisella partikkelilla *kait* puhuja eli kuulusteltava ilmaisee asennoitumistaan esittämäänsä asiaintilaan (VISK § 870). Partikkelia *kai(t)* tavataan suomen kielessä merkityksissä '1. ehkä, kaiketi. Puhek. 2. kyllä, varmasti' (Paunonen, 2001, s. 398). Verbimuodossa *me yritettiin* käytetään passiivimuotoa monikon ensimmäisen persoonan tehtävässä. Ilmiö on yleinen puhutussa kielessä. (VISK § 1293.) Kuulusteltava myös myöntää syyllisyyden ja vastuun rikokseksi epäillyssä toiminnassa (Helenius, 2014).

Sananvalinnoissa voivat näkyä kuulusteltava, hänen osallisuutensa tapahtumiin sekä epäillyn rikostapauksen kokonaiskuvan saamista palvelevat seikat, kuten kuulusteltavan mielentila (esimerkit 20–23). Esimerkki 20:

Olin muistikuvani mukaan tukevasti päissäni (Tre, kk 8a), s. 3).

Kuulusteltavan ilmaus luonnehtii humalatilasta astetta. Ilmaus *muistikuvani mukaan* omistusliitteineen vahvistaa kuulusteltavan ääntä, vaikka ilmaus on kirjoitetun kielen mukainen. Ilmausta voidaan hyödyntää myös syyllisyyden ja vastuun kieltämisessä (Helenius, 2014) humalatilasta vedoten.

Esimerkki 21:

Käymme usein kahveella ja oluella yhdessä – (Tre, kk 15 e), s. 1).

Ilmauksesta *kahveella* on pääteltävissä, että kuulusteltavan äänen esiintuomisessa voidaan säilyttää alueellista variaatiota. Tässä alueellinen variaatio on hämäläismurteiden alueelta.

Esimerkki 22:

Alkoi vituttamaan koko tilanne ja siten pudotin lompakon Loimaalla jossain puistossa olevaan roskalaatikkoon (Tku, kk 23, s. 3).

Tunnekausatiiveihin (VISK § 905) kuuluva lause kuvaa kuulusteltavan mielentilaa ja tunnekausatiivilauseeseen jälkeinen lause osallisuutta toimintaan. Lausumallaan kuulusteltava hyväksyy syyllisyytensä ja vastuunsa (Helenius, 2014).

Joskus kuulustelukertomukseen liitetään suoria lainauksia vahvistamaan kuulusteltavan ääntä (esimerkki 23):

Edelleen juostessani metsikössä pakokauhun vallassa ”kylvin rahoja” metsään (Tre, kk 18d), s. 1).

Kuulusteltavan ääntä vahvistetaan suoralla lainauksella, mikä samalla vahvistaa hänen syyllisyyttään ja vastuutaan rikokseksi epäillyssä asiassa (Helenius, 2014).

Kuulusteltavan ääntä representoidaan siis puhuttua kieltä jäljittelevin sananvalinnoin. Kyseinen representaatiotapa on yhteydessä siihen määritelmään, jonka mukaan ääni katsotaan kielenkäyttäjän omaksi puheeksi. Poliisi on pyrkinyt tekemään äänen kielenkäyttäjän eli kuulusteltavan omaksi hyödyntämällä kielellisenä resurssina puhutun kielen jäljittelyä. Tämän resurssin avulla poliisi samalla toteuttaa institutionaalista tehtävänsä esitutkinnassa: hän kirjaa kuulusteltavan näkemyksen rikokseksi epäilystä tapahtumasta. Representaatiotavassa on myös kyse sillä tavoin määritellystä äänestä, jota tuodaan kielenkäyttöön referoimalla toisia tekstejä ja kielenkäyttötilanteita. Toisena tekstinä tässä on kuulusteltavan puhuttu kuulustelukertomus, ja kielenkäyttötilanteena on kuulustelu.

Edellä esitetystä analyysistä voidaan päätellä, että kuulustelukertomuksessa on samanaikaisesti poliisi- ja oikeusinstituutioiden äänet sekä kuulusteltavan kansalaisen ääni. Näiden kanssa voivat limittyä muiden kuulusteltavien äänet sekä poliisi- ja oikeusinstituutioiden äänet muista kuulustelukertomuksista. Äänet tulevat tekstissä esille siten, että poliisi- ja oikeusinstituutioiden äänet ikään kuin

ympäröivät kansalaisen äänen, joskus myös keskeyttävät sen.

6 LOPUKSI

Artikkelissa tarkasteltiin kuulustelukertomuksissa eri tavoin toteutuvaa institutionaalista moniäänisyyttä, joka on osa intertekstuaalisuutta. Tutkimuskysymyksinä olivat seuraavat: Millaisia ääniä kuulustelukertomuksessa on? Mitä kielellisiä keinoja eri äänten representoimiseen käytetään? Millaisia ovat eri äänten keskinäiset suhteet? Mitä funktioita eri äänten representoinnilla on kuulustelukertomuksessa? Poliisin valinnat vaikuttavat merkittävästi siihen, mitkä äänet pääsevät esille, ts. kenet valtaannutetaan ja kenet vaiennetaan, sekä millaiseksi eri äänten väliset suhteet muodostuvat.

Poliisi- ja oikeusinstituutioiden äänet esitetään kuulustelukertomuksissa erilaisin kielellisin keinoin, joista merkittävin on

verbien passiivimuodot. Myös viittaukset lakiteksteihin, työkäytänteisiin ja kuulustelun kirjausohjeisiin representoivat poliisi- ja oikeusinstituution ääniä, jotka voivat limittyäkin. Poliisi- ja oikeusinstituutioiden äänet ikään kuin kehystävät kansalaisen äänen, sillä kuulustelukertomuksen alussa kuulusteltavan kertomus sijoitetaan osaksi esitutkintaprosessia lomakkeeseen merkittävien henkilötietojen, Kuulustelukertomus-otsikon sekä kuulusteltavalle ilmoitettavien oikeuksien avulla. Vasta näiden jälkeen kuulusteltava kansalainen pääsee ääneen. Instituutioiden äänet voivat myös limittyä kansalaisen äänen kanssa tai keskeyttää sen merkintöinä, kysymys–vastaus-pareina tai instituutioiden käyttäminä käsitteinä.

Eri äänten representoimisen ohella on merkityksellistä tarkastella, millaiset ovat äänten keskinäiset suhteet ja miten eri äänet paikantuvat kuulustelukertomuksessa. Aineistoana-

Taulukko 1. Äänten paikantuminen kuulustelukertomuslomakkeessa.

1	Instituution ääni (institutionaalinen dokumentaatio, kuulusteltavan tiedot)	Kuulustelupöytäkirja-lomakkeen 1. sivu
2	Instituution ääni	Kuulustelupöytäkirja-lomakkeen otsikko Kuulustelukertomus
3	Instituution ääni	Kuulusteltavalle luetut oikeudet ja velvollisuudet
4	Kansalaisen ääni (vuoronvaihto)	Kuulustelukertomusteksti
5	Instituution ääni (vuoronvaihto)	Mahdolliset merkinnät, kysymykset
6	Kansalaisen ääni	Kuulustelukertomusteksti, ml. vastaukset kysymyksiin
	Kohtien 4–6 mahdollinen toistuminen eli Kansalaisen ääni – Instituution ääni – Kansalaisen ääni	Kuulustelukertomusteksti Mahdolliset merkinnät, kysymykset Kuulustelukertomusteksti, ml. vastaukset kysymyksiin
7	Instituution & kansalaisen ääni	Lomakkeen ja kuulustelukertomuksen allekirjoitus

lyysini perusteella eri äänet tulevat esiin tai paikantuvat kuulustelukertomuslomakkeessa pääpiirtein Taulukon 1 mukaan.

Puheen jäljittelyn avulla representoidut poliisi- ja oikeusinstituution sekä kansalaisen äänet limittyvät. Representoijan ja representoitujen äänet ovat ajoittain yhtä voimakkaita, mikä tukee ajatusta kuulustelukertomuksesta neuvottelun tuloksena syntyneenä kompromissina (kuulustelukertomuksesta kompromissina P1, s. 3, P2, s. 2, P3, s. 2, P4, s. 2, P5, s. 2).

Poliisi- ja oikeusinstituutioiden äänten representointi liittyy tiiviisti instituutioiden tehtäviin ja niiden toteuttamiseen. Voitaneen ajatella, että äänten representaatiotavat myös kielellistävät instituutioiden tehtäviä. Äänten representoinnin funktiona on osoittaa, millä tavoin rikosepäilyä konkreettisesti selvitetään ja syyteharkintaa pohjustetaan. Instituutioiden äänet representoidaan kuulustelukertomuksessa ikään kuin yhtenä ja melko monotonisenakin äänenä. Äänen representaatiotapa välittää institutionaalisesta diskurssista viralliseksi määriteltä ja velvoitteita noudattavaa kuvaa.

Kuulusteltavan kansalaisen ääni tuotetaan kuulustelukertomuksissa lukuisin, usein puhetta jäljittelevin kielellisin keinoin. Esimerkiksi rikoksesta epäillyn äänen tuottamisessa voidaan hyödyntää aktiivin yksikön 1. persoonaa, mihin ohjataan myös Poliisiammattikorkeakoulun opetusmateriaalissa (Vesterbacka, 2007, s. 7). Lisäksi voidaan hyödyntää aktiivin monikon 1. persoonaa, erilaisia partikkeleita, kieltoimuotoja, deiktisiä pronomineja sekä puhutun kielen mukaisia variantteja sananvalinnoissa. Verbien aktiivimuotoja käytämällä kuulusteltava vastuutetaan rikokseksi epäillystä toiminnasta. Partikkeleilla on useita tehtäviä kuulusteltavan äänen esille tuomisessa. Niiden avulla voidaan esittää lisäyksiä tai selityksiä, ilmaista sävyä tai tunnetilaa, sijoittaa teonkuvaukseen tai tapahtumien kulkuun

liittyviä ilmauksia asteikolle tai nostaa em. ilmauksia kerrotun fokukseen. Jos kuulusteltavan ääntä tuodaan esille kieltoimuodoilla, kuulusteltava asetetaan ottamaan kantaa syyllisyyteen tai syyttömyyteen ja vastuuseen. Partikkeleita ja kieltoimuotoja käytetään kuulusteltavan äänen esittämiseen, koska niiden avulla muun muassa syyttäjä voi muodostaa kokonaiskuvaa tapahtumista ja kuulusteltavan toiminnasta. Deiktisiä pronomineja käytetään kuulusteltavan äänen esille tuomiseen tarkoituksena osoittaa, mitä kuulustelussa on pidetty yhteisenä ja tuttuna tietona. Puhekieliset variantit sananvalinnoissa vahvistavat puhuttuuden vaikutelmaa, rakentavat mielikuvaa kuulusteltavasta ja tapahtumakulusta sekä tukevat tapauksen kokonaiskuvan hahmottamista.

Rikoksesta epäillyn tai todistajan ääntä voimistetaan ja hänet valtaannutetaan kielellisin keinoin erityisesti kohdissa, joissa käy ilmi kuulusteltavan mahdollinen osallisuus selvitettävässä rikostapauksessa. Tutkimusaineistooni ei sisälly asianomistajien kuulustelukertomuksia. Valtaannuttamisella voi olla erilaisia funktioita: kuulusteltavan näkemyksen esittäminen rikokseksi epäillystä tapahtumasta, syyllisyyden sekä vastuun torjuminen tai hyväksyminen tai asiointilan kuvaus. Todistajan ääni kuuluu tekstissä vähemmän kuin rikoksesta epäiltyjen jo sen vuoksi, että tutkimusaineistooni sisältyy vähemmän todistajien kuulusteluja. Rikoksesta epäiltyä valtaannutetaan erityisesti, kun esitetään rikoksen tunnusmerkistöä teonkuvauksissa ja mahdollista epäillyn syyllisyyttä tukevaa näyttöä.

Jos poliisi katsoo tarpeelliseksi rikosepäilyä selvittelyn ja syyteharkinnan kannalta, hän voi myös tuoda kuulusteltavan äänen rinnalle tämän haastavia tai tämän kanssa kilpailevia ääniä. Äänet voivat olla toisen epäillyn, todistajan tai poliisi- ja oikeusinstituution ääntä. Kuulusteltavan ääntä haastetaan esimerkiksi

silloin, kun poliisi tuo epäiltyä kuulustellesaan esille sellaista näyttöä, joka on tullut ilmi toisen, samaan tapaukseen liittyvän epäillyn tai todistajan kuulustelussa. Tämä on yksi diskursiivinen käytäntö (Heydon, 2005, s. 126), jota hyödynnetään, kun poliisin ja epäillyn versiot, niin sanotut totuudet, poikkeavat toisistaan. Epäillyltä pyydetään selontekoa tai vastausta, joka mahdollisesti vastaa todistettua asiointilaa. Poliisi voi siis haastaa rikoksesta epäillyn ääntä esimerkiksi toisen epäillyn äänellä, kuten esimerkissä 21:

K: Mitä sinulla [K. K:lla] oli päälläsi tapahtuma-aikaan:

V: Vaalea hieman pidempi takki, farkut ja kengät. Kysyttäessä vastaan, että minulla ei ollut silmälasia eikä reppua.

MERKITÄÄN: *Suora lainaus [toisen epäillyn] V. J:n kuulustelukertomuksesta:*

”K: Oliko K. K:lla silmälasit?

V: Kyllä oli.” (Hki, kk 19, s. 4.)

Poliisi voi haastaa rikoksesta epäillyn ääntä omalla, ”institutionaalisen roolinsa suomalla auktoritatiivisella äänellä” (Heydon, 2005, s. 116). Epäillyn ääntä haastaa toisen epäillyn äänen ohella poliisin ääni *Merkittäen*-ilmauksen ja viittauksen *Suora lainaus V. J:n kuulustelukertomuksesta* avulla. Kiintoisa piirre ovat myös suoran lainauksen kaksi erilaista funktiota. Suoralla lainauksella voidaan vahvistaa kuulusteltavan omaa ääntä, kun suora lainaus otetaan kuulusteltavan sanomasta. Suoralla lainauksella voidaan haastaa kuulusteltavan ääni, kun lainaus otetaan toisen kuulusteltavan sanomasta. Edellä esitetty analyysi osoittaa, että eri äänten säätely on myös oleellinen osa kuulustelukertomuksessa toteutuvaa poliisin institutionaalista tehtävää.

Aineistoanalyysin perusteella kansalaisen ääni representoidaan vivahteikkaana ja monimuotoisena. Representoimisessa käytetään

verbien aktiivin yksikön ja monikon 1. persoonaa, erilaisia partikkeleita, kieltomuotoja, deiktisiä pronomineja sekä puhutun kielen mukaisia variantteja sananvalinnoissa. Äänen representaatiotapa välittää kansalaisen diskurssista kansalaisen itsensä kaltaisena esitettyä ja monia funktioita toteuttavaa kuvaa. Poliisi- ja oikeusinstituutiot tarvitsevat kansalaisen näkemyksen rikokseksi epäillystä tapahtumasta ja syyllisyydestä. Kansalaisen näkökulmasta oleellista on mahdollisuus kertoa näkemyksensä rikokseksi epäillystä tapahtumasta omalla tavallaan sekä ottaa kantaa syyllisyyteen.

Kuulustelukertomuksessa representoitavilla eri äänillä on siis kiinteä suhde kuulustelukertomuksen ja instituutioiden tehtävään sekä toimintaan: esitutkintaan, syyteharkintaan, kansalaisen lausumiseen ja kuulluksi tulemiseen omassa asiassa. Kuulustelukertomus ei analyysini perusteella edusta kenenkään ääntä aivan sellaisenaan. Teksti on yhdistelmä erilaisia ääniä, jotka joskus limittyvät. Joskus taas instituutio puhuu kansalaisen päälle – rikostapauksen selvittämiseksi.

LÄHTEET

- Asetus esitutkinnasta ja pakkokeinoista 17.6.1988/575. Finlex-tietokanta. Haettu 17.7.2015 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/kumotut/1988/19880575>.
- Bahtin, M. (1986). *Speech genres and other late essays*. Austin: University of Texas Press.
- Bahtin M. (1991). *Dostojevskin poetiikan ongelmia*. Suomentaneet Paula Nieminen & Tapani Laine. Helsinki: Orient express.
- Brown, G. & Yule, G. (1983). *Discourse analysis*. Cambridge: Cambridge Textbooks in Linguistics.
- Byrman, Y. (2015). *Rättslingvistik: en forskningsöversikt med fokus på förhörsdokumentation*. Paimamaton artikkelikäsikirjoitus. Saatu artikkelin kirjoittajalta sähköpostitse 27.4.2015.
- Coulthard, M. (2007). The recording of interaction in written forms – police interview notes.

- Language as evidence. Teoksessa M. Coulthard & A. Johnson (toim.), *An introduction to forensic linguistics. Language in evidence*, (s. 132–135). London: Routledge.
- Drew, P. & Heritage, J. (1992). Analyzing talk at work: An introduction. Teoksessa P. Drew & J. Heritage (toim.), *Talk at work: Interaction in institutional settings*, (s. 3–65). Cambridge: Cambridge University Press.
- Eggins, S. & Martin, J. R. (1997). Genres and registers of discourse. Teoksessa T. van Dijk (toim.), *Discourse as structure and process*, (s. 230–256). London: Sage Publications.
- Esitutkintalaki 30.3.1987/449. Finlex-tietokanta. Haettu 17.7.2015 osoitteesta <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/kumotut/1987/19870449>.
- Fairclough, N. (1992). *Discourse and social change*. Cambridge: Polity Press.
- Fairclough, N. (1997). *Miten media puhuu*. Suomentaneet V. Blom & K. Hazard. Tampere: Vastapaino.
- Fisher, R. P., Ross, S. J. & Cahill, B. S. (2010). Interviewing witnesses and victims. Teoksessa P. A. Granhag. (toim.) *Forensic Psychology in Context. Nordic and International Approaches*, (s. 56–74). Cullompton, UK: Willan Publishing. Haettu 4.9.2015 osoitteesta <http://faculty.washington.edu/sjross2/documents/FisherRoss&10interviewing%20witnesses%20and%20victims.pdf>.
- Frände, D. (2005). *Yleinen rikosoikeus*. Suomentanut Markus Wahlberg. Helsinki: Edita.
- Hahn, G. & Schicht, G. (1992). Vernehmungsstrategie. Überlegungen zum Strategiebegriff. *Kriminalistik* 46 (5), 291–294.
- Haikansalo, A. (2014). Niin poliisia! Teoksessa M. Vesterbacka (toim.), *Kun isolla kengällä astuu, jää iso jälki*. Kahdeksantoista näkökulmaa poliisiin työhön, (s. 23–33). Poliisiammattikorkeakoulun valintakoelukemisto 2014. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu.
- Hakulinen, A. (2003). Vielä nykysuomesta ja sen huollosta. Ovatko puhuttu ja kirjoitettu kieli erkaantuneet toisistaan. *Kielikello 1/2003*. Haettu 11.8.2015 osoitteesta http://www.kotus.fi/julkaisut/kielikello_ja_sprakbruk/kielikellot_vuosittain/kielikello_2003.
- Heikkinen, V. (1999). *Ideologinen merkitys kriittisen tekstintutkimuksen teoriassa ja käytännössä*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 728. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Heikkinen, V. (2000). Tekstuaalinen pirunnyrkki. Teoksessa V. Heikkinen, P. Hiidenmaa & U. Tiililä (toim.), *Teksti työnä, virka kielenä*, (s. 63–115). Helsinki: Gaudeamus.
- Heikkinen, V., Lauerma P. & Tiililä, U. (2012). Intertekstuaalisuus. Teoksessa V. Heikkinen, E. Voutilainen, P. Lauerma, U. Tiililä & M. Lounela (toim.), *Genreanalyysi. Tekstilajitutkimuksen käsikirja*, (s. 100–111). Kotimaisten kielten keskuksen julkaisuja 169. Helsinki: Gaudeamus.
- Helenius, J. (2012). Kuulustelukertomus viranomaisestekstinä. – Verkkojulkaisussa *Genreanalyysi – tekstilajitutkimuksen käytäntöä*, (s. 432–446). Kotimaisten kielten keskuksen verkkojulkaisuja 29. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus. Haettu 24.8.2015 osoitteesta <http://kaino.kotus.fi/www/verkkojulkaisut/julk29/Genreanalyysi.pdf>.
- Helenius, J. (2014). Kuulustelukertomus selonteon näkökulmasta. Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen AFinLAN sähköinen julkaisu *AFinLA-e 7/2014*, (s. 20–45). Haettu 16.7.2015 osoitteesta <http://ojs.tsv.fi/index.php/afinla/article/view/48158/13959>.
- Helenius, J. (tulossa). *Kuulustelukertomus ja diskursiiviset käytänteet*. Artikkelikäsi kirjoitus.
- Heydon, G. (2005). The language of police interviewing. A critical analysis. *Language in society*. Houndmills & New York: Macmillan.
- Holt, E. & Johnson, A. (2010). Legal talk. Sociopragmatic aspects of legal talk: police interviews and trial discourse. *Legal language. The language of the law and the legal process*. In M. Coulthard & A. Johnson (toim.) *The Routledge Handbook of Forensic Linguistics*, (s. 21–36). London: Routledge.
- Hyvärinen, M. (2015). *Kommentti Metodifestivaalitapabutumän keskustelussa 20.8.2015*. Artikkelin kirjoittajan muistiinpanot keskustelusta.
- Ikola, O. (1977). *Nykysuomen käsikirja*. Helsinki: Weilin + Göös.
- Jauss, H.-R. (1982). *Towards an Aesthetic of Reception*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Jaworski, A. & Copeland, N. (2006). Introduction. Teoksessa A. Jaworski & N. Copeland

- (toim.), *The discourse reader*, (s. 1–37). (2. painos). London: Routledge.
- Jönsson, L. & Linell, P. (1991). Story generations: from dialogical interviews to written reports in police interrogations. *Text* 11, 419–440.
- Kalliokoski, J. (2005). *Referointi ja moniäänisyys kielenkäytön ilmiönä*. Teoksessa toim. M. Haakana & J. Kalliokoski, Referointi ja moniäänisyys, (s. 9–42). Tietolipas 206. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Karstinen, E. (1998). *Keskustelusta pöytäkirjaksi. Kuulustelijoiden ja rikoksesta epäiltyjen viestintä poliisikuulusteluissa*. Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksia 2/1998. Espoo: Poliisiammattikorkeakoulu.
- Karvonen, P. (1995). *Oppikirjateksti toimintana*. SKS:n toimituksia 632. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Koskela, L. & Rojola, L. (1997). *Lukijan abc-kirja*. Tietolipas 150. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Koski, M. (1985). *Lauseita ja ajatuksia*. Turku: Åbo Akademi.
- Kristeva, J. (1967). *Puhuva subjekti – tekstejä 1967–1993*. Suomentanut Pia Sivenius et al. Helsinki: Gaudeamus.
- Kristeva, J. (1996). *Julia Kristeva: Interviews*. New York: Columbia University Press.
- Kuiri, K. (1984). *Referointi Kainuun ja Pohjois-Karjalan murteissa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Käsikirja esitutkintapöytäkirjan laadinnasta 2007*. Helsinki: Poliisihallitus.
- Laitinen, L. (1992). *Välttämättömyys ja persoona*. Suomen murteiden nesessiivirakenteiden semantiikkaa ja kielioppia. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Laki rikoslain muuttamisesta 769/1990. Finlex-tietokanta. Haettu 22.9.2015 osoitteesta <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1990/19900769>.
- Leech, G. N. & Short, M. (1981). *Style in fiction. A linguistic introduction to English Fictional Prose*. London: Longman.
- Linell, P. (2002). Perspectives, implicitness and recontextualization. Teoksessa C. F. Grauman & W. Kallmeyer (toim.), *Perspective and perspectivation in discourse*, (s. 41–57). Amsterdam, Netherlands: John Benjamins Publishing.
- Linell, P. & Jönsson, L. (1991). Suspect stories: perspective-setting in an asymmetrical situation. Teoksessa I. Markóva & K. Foppa (toim.), *Asymmetries in dialogue*, (s. 75–100). Hertford: Harvester Wheatsheaf.
- Lähteenmäki, M. (2009). Dialogisuuden lähteillä: oppihistoriallinen näkökulma Bahtinin dialogiseen kielikäsitukseen. *Puhe ja kieli*, 29, 63–74.
- Mäntynen, A. (2003). *Miten kielestä kerrotaan. Kielijuttujen retoriikkaa*. SKS:n toimituksia 926. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Pakkokeinolaki 1987/450. Finlex-tietokanta. Haettu 22.9.2015 osoitteesta <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/kumotut/1987/19870450>.
- Pappinen, A. (2010). *Återberättade berättelser. Om anföringsbruk i förhörstext*. Kandidatuppsats. Linnéuniversitetet. Institutionen för språk och litteratur.
- Paunonen, H. (2001). *Tsennaaks Stadii, bonjaaks slangii. Stadin slangin suursanakirja*. Laatineet H. & M. Paunonen. (3. painos). Helsinki: WSOY.
- Pietikäinen, S. & Mäntynen, A. (2009). *Kurssi kohti diskursssia*. Tampere: Vastapaino.
- Pölönen, P. (2003). *Henkilötodistelu rikosprosessissa*. Helsinki: Suomalainen lakimiesyhdistys.
- Rikoslaki 531/2007. Finlex-tietokanta. Haettu 3.9.2015 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2007/20070531#Pidm1930896>.
- Roulet, E. (2011). Polyphony. Teoksessa J. Zienkowsky, J.-O. Östman & J. Verschueren (toim.) *Discursive Pragmatics. Handbook of Pragmatics Highlights* 8, (s. 208–228). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Saukkonen, P. (1984). *Mistä tyyli syntyy?* Porvoo: WSOY.
- Shore, S. (2005). Referoinnista projektioon ja metapresentaatioon. Teoksessa M. Haakana & J. Kalliokoski (toim.), *Referointi ja moniäänisyys*, (s. 44–82). Tietolipas 206. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Shore, S. & Mäntynen, A. (2006). Johdanto. Teoksessa A. Mäntynen, S. Shore & A. Solin (toim.), *Genre – tekstilaji*, (s. 9–41). Tietolipas 213. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Solin, A. (2006). Genre ja intertekstuaalisuus. Teoksessa A. Mäntynen, S. Shore & A. Solin (toim.), *Genre – tekstilaji*, (s. 72–95). Tietolipas 213. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

- Solin, A. (2012). Genremuutos kieli-ideologisena prosessina. Normiristiriidat ja uuden genren kotouttaminen. *Virttäjä* 3/2012, (s. 349–377).
- Tiililä, U. (2000). Tapaus päivähoitopäätös. Teoksessa V. Heikkinen, P. Hiidenmaa & U. Tiililä (toim.), *Teksti työnä, virka kielenä*, (s. 215–266). Helsinki: Gaudeamus.
- Tiililä, U. (2007). *Tekstit viraston työssä*. Tutkimus etuuspäätösten kielestä ja konteksteista. SKS:n toimituksia 1108. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Tiittula, L. (1992). *Puhuva kieli. Suullisen viestinnän erityispiirteitä*. Helsinki: Finn Lectura.
- Todorov, T. (1990). *Genres in discourse*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Valtonen, M. R. (2005). *Tapaustutkimus poliisin esitutkinnan dokumentoinnista: asiakirjahallinnan näkökulma*. Tampereen yliopisto. Haettu 17.7.2015 osoitteesta <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/67536/951-44-6480-X.pdf?sequence=1>.
- Vesterbacka M. (2007). *Kuulustelukertomuksen kirjaamisesta*. Tampere: Poliisikoulu.
- Viinikka J. (2011). *Kuoleman kielissä*. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto. Haettu 13.1.2016 osoitteesta <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/26517/kuoleman.pdf?sequence=1>.
- Viinikka, J. & Voutilainen, E. (2013). Ääniä ilmassa, merkkejä paperilla – puhutun ja kirjoitetun kielen suhteesta. *Kielikello* 3/2013. Haettu 11.8.2015 osoitteesta <http://www.kielikello.fi/index.php?mid=2&pid=11&aid=2628>.
- VISK = Hakulinen A., M. Vilkuna, R. Korhonen, V. Koivisto, T. R. Heinonen & I. Alho (2004). *Iso suomen kielioppi*. Verkkoersio. Helsinki: SKS. URN:ISBN:978-952-5446-35-7. Haettu 17.7.2015 osoitteesta <http://scripta.kotus.fi/visk>,

LIITE 1. Kuulustelupöytäkirja-lomake

KUULUSTELUPÖYTÄKIRJA
Rikoksesta epäilty

Etptkn sivun nro

1 Kuulustelu- tilaisuus	Kuulustelupaikka	Kuulustelupäivä	Alkoi kello	
	Kuulustelija			
	Kuulustelutodistaja			
2 Rikoksesta epäilty	Sukunimi, etunimet, e.	☐ läsnä pöytäkirjaa allekirjoitettaessa		
			Henkilötunnus	
	Tiedot tarkistettu, miten, missä	☒ Kansalaisuus		
	Ammatti	Syntymä-/kotikunta		
	Lähiosoite, postinumero, postitoimipaikka			
	Puhelin, sähköpostiosoite			
	Työnantaja			
	Työnantajan lähiosoite, postinumero, postitoimipaikka			
	Työnantajan puhelin, sähköpostiosoite			
	Siviilisääty			
	Päiväsakon suuruuteen vaikuttavat tiedot			
	☐ Elatusvelvollisuustietoni ovat pysyneet muuttumattomina edellisen vahvistetun verotuksen jälkeen			
☐ Tulo- ja varallisuustietoni ovat pysyneet olennaisesti muuttumattomina edellisen vahvistetun verotuksen jälkeen				
(Jos tiedoissa on tapahtunut muutoksia, täytävä erillinen tulo- ja varallisuustiedot -lomake)				
Ajokortti	Sotilasarvo			
3 Merkinnät Kuulustelun aikana tapahtuneet muutokset välimerkintänä tekstiosaan	Rikos/tapahtuma	Ilmoituksen nro		
	Muut kuulustelussa läsnä olevat			
	Ennen kuulustelua on ilmoitettu			
	☒ Asema esitutkinnassa ETL 29 §	☒ Oikeudesta käyttää avustajaa ETL 29.2 §		
	☒ Oikeudesta pyytää kuulustelutodistaja paikalle ETL 30 §	☒ Milloin voidaan määrätä puolustaja ROL 2:1		
	☒ Mistä teosta kuulusteltavaa epäillään ETL 29.1 §			
Oikeudenkäynti- avustaja	Nimi ja yhteystiedot			
	Puhelin, sähköpostiosoite			
	☐ Läsnä kuulustelussa	☐ Ei läsnä kuulustelussa		
Merkintöjä, lisätietoja (tavoitettavuutta koskevat tiedot, holhooja ja tämän osoite, tulkki ja puhelinnumero)				

KUULUSTELTAVAN KANTA KIRJALLISEEN MENETTELYYN

Aion suostua kirjalliseen menettelyyn. Minulle on annettu tieto suostumukseni merkityksestä ja sen peruuttamisen mahdollisuudesta ETL 5.1 §:n 4 kohta, EPA 16.1 §:n 6 kohta

Pyyntö tuomitsemisesta yhdyskuntapalveluun

KUULUSTELTAVAN KANTA SOVITTELUUN

Minulle on kerrottu sovittelun yleiset edellytykset SovL 2 § ja tiedotettu sovittelumahdollisuudesta SovL 13.3 §

Suostun sovitteluun

Tarvittavan esitutkinta-aineiston saa lähettää sovittelutoimistoon SovL 16.1 §:n 2 kohta

SM-2001-01901/Tu-42
428.260.01.004/30.3.2007

Luettu, annettu tarkastettavaksi ja hyväksytyy:

P3E

Jatkuu

INSTITUTIONALLY POLYPHONIC POLICE RECORDS

Jutta Helenius, University of Jyväskylä

The present study focuses on institutionally polyphonic police records. The aim is to investigate what kind of voices police records have, how different voices are linguistically produced, what are the mutual relations of different voices and what are the functions of different voices in police records. The results show that the citizen's voice is produced linguistically by personal pronouns, different particles, negative sentences, deictic pronouns and spoken-like dictions. Furthermore, the results show that the voices of police institution and legal institution are produced by passive verbs, references to different laws, practices at work and instructions on putting on a police record. It will also be shown that the interviewing police officer influences voices represented in police records and relations of different voices. The results also show that voices have functions in the issue of guilt, preliminary investigation and consideration of charges.

Keywords: multivoiced, police interviews, police records